

SLOVENIJA.

List 22.

V petik 16. Sušca

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petik. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za polleta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odračtuje še $\frac{1}{4}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Mi Franc Jožef Pervi, po milosti božji cesar avstrijski, kralj Ogerski in Česki, kralj Lombarski in Beneški, Dalmatinski, Horvaški, Slavonski, Galicije, Lodomerije in Ilirije itd.

Ukažemo za naslednje dežele avstrijskiga cesarstva, namreč za nadvojvodstvo avstrijsko nad in pod Anizo, za vojvodstvo solnograško, vojvodstvo štajersko, za kraljestvo ilirsko, obstoječe iz koroškiga in krajnskiga vojvodstva, poknežene grofnije goriske in gradiškanske, mejne grofnije istrijske in mesta teržaškiga z njegovo okolico — za pokneženo grofnijo tiroljsko in forarlbersko, za kraljestvo česko, za mejno grofnijo moravsko, za vojvodstvo zgornje in dolnje sileško, za kraljestvo gališko in vladimirsko z vojvodstvom osveškim in zatorskim in z velikim vojvodstvom krakovskim, za vojvodstvo bukovinsko, in poslednjič za kraljestvo dalmatinsko — v spoznanji in k varstvu političkih pravic prebivavcem teh dežel, ki so jim po prevzetim od naš vstavnim državnim vladarstvu zagotovljene, po nasvetovanju Svojih ministrov, sledeče:

§. 1. Popolna svobodnost vere in pravica domačiga izpolnovanja svoje vere je vsakimu zagotovljena. Vživanje državljskih in političkih pravic je neodvisno od vere, vendar ne sme vera državljskih dolžnost nikakor kratiti.

§. 2. Vsaka od postave spoznana cerkev in versko društvo ima pravico, službo božjo očitno v družbi opravljati; ona vreduje in oskerbuje svoje zadeve samostojno; ostane v posestvu in vživanju naprav, ustanovitev in zalog, ki so za njene duhovske, šolske in dobrodelne namene odločene; vunder je, kakor vsako drugo društvo, splošnim državnim postavam podložna.

§. 3. Znanstvo in njega učenje je svobodno. Učiliša in izrejša napraviti in v njih učiti, ima vsak državljan pravico, kateri je po postavi skazal, da je za to pripraven. Domače učenje ni podverženo enakemu omejenju.

§. 4. Za občno omiko ljudstva se ima z očitnimi napravami, in sicer v deželah, v katerih so prebivavci razniga jezika, tako skerbeti, da dobijo tudi narodi, kateri v manjšini ostanejo, potrebne pomočke za olikanje svojiga jezika in za omikanje v njem. Za uk vere v ljudskih šolah skerbi njih cerkev ali versko društvo. Deržava (Staat) ima nad učiliši in izrejši vikši oskerbnistvo.

§. 5. Vsak ima pravico z besedo, pisanjem, natiskovanjem ali s podobami svoje misli svobodno razodeti. Tiskarstvo nima cenzuri podverženo biti. Zoper napčno rabo tiskarstva se bo odvracivna postava dala.

§. 6. Vsakimu gre pravica prošnje (peticije); prošnje pod obnim imenom smejo samo od gospod in od postavno spoznanih družtev izhajati.

§. 7. Avstrijski državljanji imajo pravico se zbirati in društva napravljati, ako namen, pomočki ali način zbiranja ali združevanja niso zoper pravico in državi nevarni. Rabo te pravice, kakor tudi pogoje, s katerimi se društvene pravice zadobe, vživajo ali zgube, odloči postava.

§. 8. Svobodnost osebe je zagotovljena. Oseba se sme, ako ni ravno pri hudodelstvu

zalezena, samo po povelji z uzroki previdjenim, ki je od sodnika ali od gosposke sodniške dolžnosti postavno opravljajoče prišel, zapreti. Vsako tako povelje zapretja se ima berž pri prijetju, ali nar pozneje v štiri in dvajsetih urah potem tistimu, ki je prijet, izročiti.

§. 9. Gosposka za varnost mora vsaciga, kteriga je zaperla, v osem in štiridesetih urah izpustiti, ali pa pristojni sodnici oddati.

§. 10. Hišna pravica je nedotakljiva. Prebivališče in pisma preiskovati ali pisma odvzeti je samo v postavno odločenih primerljih in načinih pripušeno.

§. 11. Skrivnost pisem (listov) se ne sme dotakniti, in pisma (listi) se smejo samo v vojski ali na sodnikovo povelje odvzeti.

§. 12. O vojski ali o nepokojih v deželi se znajo odločbe od §. 5. do vjemama §. 11., kakor čas ali kraj donese, ob veljavnost djati.

Postava bo to bolj natanjko odločila.

§. 13. Našimu ministerstvu je ukazano, da imajo za izpeljanje teh odločb do tistihmal, da se doveršene postave dajo, začasne postave osnovati in Nam v poterjenje predložiti.

Dano v Našim kraljevim glavnim mestu Olomucu 4. Sušca 1849.

Franz Josef, (I. S.)

*Svarcenberg. Stadion. Kraus. Bach.
Kordon. Bruck. Thinnfeld. Kulmer.*

Deržavna ustava za avstrijsko cesarstvo.

I. Oddelek.

Deržava.

§. 1. Avstrijsko cesarstvo obstoji iz naslednjih kronskih dežel:

Iz nadvojvodstva avstrijskiga nad in pod Anizo, in vojvodstva solnograškiga, vojvodstva štajarskiga, in kraljestva ilirskiga, obstoječiga iz vojvodstva koroškiga, vojvodstva krajnskiga, poknežene grofnije goriske in gradiškanske, mejne grofnije istrijske in mesta teržaškiga z njegovo okolico — iz poknežene grofnije tiroljske in forarlberske, iz kraljestva českiga, mejne grofnije moravske, vojvodstva zgornje in dolnje sileškiga, iz kraljestva gališkiga in vladimirskiga z vojvodstvom osveškim in zatorskim in velikim vojvodstvom krakovskim, vojvodstvom bukovinskim, iz kraljestva dalmatinskiga, hrovaškiga in slavonskiga, s hrovaškim primorjem, reškim mestam in njegovo okolico, iz kraljestva ogerskiga, iz velike knežije erdeljske, s saksonske dežele in z njo zopet zedinjeno krasnajske, srednje-solnoške in zaranško stolico (županijo), s kevarško okrajno in zilaškim mestam vred, in vojaške granice in iz lombardo-beneškiga kraljestva.

§. 2. Te kronske dežele store svobodno, samostojno, nerazdeljivo in nerazvezljivo avstrijsko ustavno dedno samovladijo (monarhijo).

§. 3. Dunaj (Beč) je glavno mesto cesarstva in sedež državne oblasti.

§. 4. Posameznim kronskim deželam se njihna samostojnost znotraj mej zagotovi, ktere ta deržavna ustava postavi.

§. 5. Vsi narodi imajo enake pravice, in vsak narod ima nerazžaljivo pravico, svojo narodnost in jezik varovati in omikovati.

§. 5. Meje deržave in posamesnih kronskih dežel se smejo samo z postavo premeniti.

§. 7. Vsa deržava je ena sama coljna in kupcijska okrajna (celotina). Medmesne colnije (Binnenzölle) se ne smejo z nikakoršnim imenom vpeljati, in kjer take med posamesnimi deželami deržave zdaj obstoje, se imajo berž ko je mogoče odpraviti. Posamesne kraje ali dežele iz coljne okrajne izločiti in ptuje dežele v njo vzeti, ostane deržavni oblasti prihranjeno.

§. 8. Gerb (Wappen) in barve cesarstva in posamesnih kronskih dežel ostanejo pri starim.

II. Oddelek.

C e s a r.

§. 9. Deržavna krona in krona vsake posamesne kronske dežele je po pragmatiki sankcii in po avstrijskim hišnim redu, nasledljiva (dedna) v habsburgo-lotrinski rodovini.

§. 10. Odločbe rodovinskih postav, kadaj je cesarjev naslednik polnoleten, potem kadaj se ima cesarjevemu nasledniku varh ali namestnik postaviti, ostanejo v moči.

§. 11. Cesar vzame k svojim dosadanjim naslovam (Titeln) še naslov veliciga vojvoda krakovskiga in vojvoda bukovinskiga.

§. 12. Cesar se krona kakor avstrijski cesar. Posebna postava bo to bolj natanjko odločila.

§. 13. Cesar priseže pri kronanju na ustavo in to prisego storijo njegovi nasledniki pri kronanju, kakor cesarjevi namestovavci (regenti) pri nastopu namestništva.

§. 11. Cesar je posvečen, nerazžaljiv in neodgovoren.

§. 15. Cesar ima nar vikši povelje čez vesoljno armado ali sam ali pa po svojih vojskovodjih.

§. 16. Cesar sklepa mir in vojsko.

§. 17. Cesar sprejema in pošilja deržavne poslane in sklepa s ptujimi deržavami pogodbe (kontrakte).

Odločbe v tacih pogodbah, ktere deržavi nove davšine nalože, potrebujejo privoljenja deržavniga zbora.

§. 18. Cesar oznanuje postave in daje zadevne ukaze.

Vsaki naredbi je treba podpisa eniga odgovorniga ministra.

§. 19. Cesar zvoli in spusti iz službe ministre, deli vse deržavne službe, in plemenistvo (zlahtništvo, Adel), rede in poveljevanja.

§. 20. V celi deržavi se sodi pravica v cesarjevim imenu.

§. 21. Cesarju gre pravica milosti, olajšanja in prizanešenja kazni, razun posebnih pravil zastran ministrov.

§. 22. Dnari se kujejo v cesarjevim imenu.

III. Oddelek.

Od pravic deržavljanstva.

§. 23. Za vse narode deržave je le ena splošna avstrijska pravica deržavljanstva. Deržavna postava bo odločila, s katerimi po-

godbami se avstrijsko državljanstvo zadobi, vživa in zgubi.

§. 24. V nobeni kronski deželi ne sme biti razloček med prebivavci ene in druge kronske dežele zastran državljanske ali kaznovavne pravde, v sodniškem ravnanju alj v razdeljenju očitnih davšin.

Pravnomočne razsodbe sodnic vseh avstrijskih kronskih dežel imajo enako veljavnost in se enako izpeljujejo (izpolnujejo) v vseh teh deželah.

§. 25. Svobodno preselovanje oseb znotraj državnih mej ni v ničemur omejeno. Svoboda izselovanja iz cesarstva ni od države omejena kakor z vojaško dolžnostjo.

§. 26. Vsaktero robstvo (Leibeigenschaft), vsaktera gruntna podložnost ali zavezanost je za vselej odpravljena.

Sužnik, ki stopi na avstrijsko zemljo ali avstrijsko ladjo, postane svoboden.

§. 27. Vsi avstrijski državljani so pred postavo enaki in so enakimu osebnemu sodništvu podverženi.

§. 28. Javne urade in državne službe zamore vsak enako dobiti, kdor ima lastnosti za-nje.

§. 29. Lastnina je v državnim varstvu, samo zavoljo obćeniga prida se zna proti odškodovanju po postavi prikriti ali odvzeti.

§. 30. Vsak avstrijski državljani si zamore v vsih krajih države ležeče posestvo vsake baže pridobiti, in po postavah pripušeno obertnijo in življenje imeti.

§. 31. Svobodno premestovanje premoženja znotraj državnih mej ni nikakor omejeno. Odhodnina (Abfahrtsgeid) od premoženja, ki gre v zvonajne dežele, se sme samo takrat tirjati, kadar vzajemnost (nasprotnost, Reciprocität) nastopi.

§. 32. Vsaktera iz podložnosti ali zavezanosti, ali iz razdeljene lasti na ležeče posestva vpisana dolžnost ali davšina je odkupljiva, in v prihodnje se ne sme pri deljenju lastnine na nikakoršno ležeče posestvo kaka neodkupljiva dolžnost upisati.

IV. Oddelek.

Občina.

§. 33. Občini se kot podstavne pravice zagotovijo:

- volitev svojih namestnikov;
- sprijetje novih udov v občino;
- samostalno oskerbovanje njenih reči;
- očitno naznanjenje stana njeniga gospodarstva in pravilama
- očitno (javno) ravnanje in posvetvanje njenih namestnikov.

Bolj natanjčno odločbo teh podstavnih pravic občin in sosebno pogoji za sprijetje udov v občinsko zavezo obsežejo občinske postave.

§. 34. Napravo kantonskih in kresijskih občin (Bezirks- und Kreismgemeinden) v oskerbljevanje njih skupnih notrajnih reči bo posebna postava odločila.

V. Oddelek.

Deželne zadeve.

§. 35. Za deželne zadeve se izreko:

I. Vse naprave

- zastran deželniga kmetijskiga obdelovanja,
- „ očitnih zidarj, ki se z deželnimi pomočki delajo;
- zastran dobrodelnih naprav v deželi;
- „ prevdarka stroškov in rajting v deželi;
- a) in sicer zastran deželnih dohodkov iz gospodarjenja deželniga premoženja, iz naklade davkov za deželne namene, in iz porabljenja deželniga upanja, kakor tudi
- b) zastran deželnih izdavkov, rednih in mimorednih.

II. Natanjčni naprave znotraj mej državni postav

- zastran občinskih zadev;
- „ cerkvenih in šolskih zadev;

3. zastran dajanja pripreg (firšpan, potem) zastran hrane in vkvartirovanja vojakov; zadnič

III. Naprave zastran reči, ktere se po državnih postavah deželni oblasti odmerijo.

VI. Oddelek.

Državne zadeve.

§. 36. Za državne zadeve se izreko:

- vse cesarsko vladajočo rodovino in pravice krone zadevajoče reči;
- namestovanje cesarstva in vseh njegovih zadev po pravdi narodov; sosebno sklepanje pogodb z ptujimi državami;
- razmere države k cerkvi;
- viksi učeliša;
- vesoljna armada na deželi in na morju;
- državno gospodarstvo s premoženjem krone in državnimi posestvi vred, v kterih se doslej z imenam: „državno, kameralno ali fiškarno premoženje“ zaznamovano premoženje ume; državne rudnije, potem državne samoprodajstva (monopoli), državno upanje in vsi davki in odrajtvila v državne namene;
- vse obertniške in kupčijske zadeve z brodnistvam, coli in bankami, z denarstvom in rudnistvam in vravnanjem mere in teže vred;
- zvezbe državne po vodotokih in cestah, po železnicah, poštah in daljnopisih, sploh vse državne zidarije;
- vse naprave in naredbe, ki ohranjenje znotranje varnosti cesarstva zadevajo;
- vse zadeve, kterih državna ustava ali državne postave za deželne zadeve ne izreko.

VII. Oddelek.

Postavodajavna oblast.

§. 37. Postavodajavna oblast se zastran državnih zadev od cesarja skupej z državnim zborom, zastran deželnih zadev od cesarja skupej z deželnim zborom (Landtag) spolnuje.

VIII. Oddelek.

Državni zbor.

§. 38. Občni avstrijski državni zbor ima iz dveh zbornic obstati; iz zgornje in zdoljne, in se vsako leto spomlad od cesarja pokliče.

§. 39. Državni zbor se snide na Dunaju, cesar ga pa zna tudi v kako drugo mesto poklicati.

§. 40. Zgornja zbornica obstoji iz poslancov, ki se za vsako kronsko deželo od njeniga deželniga zbora izvolijo.

§. 41. Število poslancov za zgornjo zbornico znese polovico ustavniga števila poslancov zdoljne.

Razdelitev tega števila razloči volitvina postava tako, da ima vsaka kronska dežela dva svojiga deželniga zbora kot poslanca poslati, in ostalo število se po razmeri prebivavcov med vse kronske dežele razdeli.

§. 42. Oba iz vsake kronske dežele v državni zbor zvoljena uda deželniga zbora morata biti v popolnim vživanju državljanskih in političkih pravic, avstrijska državljana saj skozi pet let, in nar manj štirideset let stara.

Drugi udje zgornje zbornice se zamorejo od deželniga zbora le izmed tistih državljancov izvoliti, kteri imajo gori imenovane splošne osebne lastnosti, in v državi nar manj pet sto goldinarjev dobriga denarja naravniga (directe) davka plačajo.

V kronskih deželah, kjer število tacih državljancov, kteri pet sto goldinarjev dobriga denarja naravniga davka plačajo, ni v taki razmeri, da bi en tak na šest tavžent duš prišel, se število s tacimi državljani kronske dežele do te razmere dopolni, kteri so po davku narbližniši.

§. 43. Poslanci za zdoljno zbornico se volijo od ljudstva po naravni (direct) volitvi.

Pravico volenja ima vsak avstrijski državljani, kteri je polnoleten, v popolnim vživanju državljanskih in političkih pravic, in kteri ali po volitvini postavi odločeni letni naravni davk plačuje, ali pa brez plačila kakiga naravniga davka, po svoji osebni lastnosti v kaki občini avstrijske kronske dežele djanjsko (activ) pravico volitve ima.

§. 44. Volitve za zdoljno zbornico se godé v kantonih (Bezirk), in v krajih, ktere volitvina postava odloči; ta ustanovi tudi število poslancov po številu duš. Število se ima tako odločiti, da na vsacih sto tavžent duš nar manj en poslanec pride.

Volitvina postava bo v poprejšnjim razdelku imenovani letni naravni davek v vsaki kronski deželi s pogledam na lastne razmere dežele postavila in se pri tem pravila držala, da ta davek za deželo in za mesta do deset tavžent duš ni manjši kot pet goldinarjev dobriga denarja, in za mesta z več kot desetimi tavženti duš ni manjši kot deset goldinarjev dobriga denarja; nikoli pa nima več kot dvajset goldinarjev dobriga denarja znesti.

§. 45. De se kdo v zdoljno zbornico zvoliti more, mora sam imeti pravico volenja v popolnim vživanju državljanskih in političkih pravic, avstrijski državljani nar manj že pet let, in narmanj 30 let star biti.

§. 46. Vsako voljenje za zgornjo in zdoljno zbornico je ustno in očitno (javno).

§. 47. Izvoljencam, ki imajo kako državno službo, se začasno zapušenje službo ali urlaub ne sme odreči.

§. 48. Če kak ud državniga zbora kako plačano državno službo prevzame, se mora novi volitvi podvreči.

§. 49. Udje zgornje zbornice se volijo za deset, udje zdoljne pa za pet let zaporedama. Po izteku svojiga pooblastenja se zamorejo zopet izbrati.

§. 50. Udje zgornje zbornice ne dobijo nič povračila, uni zdoljne pa dobijo za celi terpež vsaciga državniga zbora odškodovanje na čez.

§. 51. Nihče ne more ob enim času ud zgornje in zdoljne zbornice biti.

§. 52. Vsak ud državniga zbora priseže, kadar v državni zbor stopi, cesarju in na državno ustavo.

§. 53. Poslanci ne smejo nobenih podukov (Instructionen) jemati, in samo v svoji osebi pravico glasovanja spolnovati.

§. 54. Vsaka zbornica državniga zbora ima pravico, volitne pooblastenja svojih soudov pregledati in razločiti, ali se imajo dopustiti ali ne.

§. 55. Vsaka zbornica izvoli po popolni absolutni večini glasov svojiga predsednika in predsednikoviga namestnika za celi čas shoda.

§. 56. Nobena zbornica ne more sklepa storiti, če ni večina ustavniga števila udov zbrana.

§. 57. Skrivaje se ne smejo glasi — razun pri volitvah — v nobeni zbornici dajati.

§. 58. Zklep storiti se zamore samo po popolni večini glasov. Če je enako glasov, je v posvetovanje vzeti nasvet (predlog) ravno, kakor de bi bil zaveržen.

§. 59. Seje državniga zbora so javne; pa vunder ima vsaka zbornica pravico, če predsednik ali narmanj deset poslancov nasvetje, skrivno sejo imeti.

§. 60. Samo poslanci zamorejo v zbornici, v kteri so, prošnje predpolagati.

§. 61. Poslanstva ali deputacije se k državnimu zboru ne smejo pripušati.

§. 62. Noben ud državniga zbora se ne sme zvonaj zbora na odgovor ali pred sodbo klicati zato, kar je v sejah govoril.

§. 63. Ud državniga zbora se sme, dokler je zbor, samo z dovoljenjem zbornice, v kteri je, zapreti ali zasledovati, razun če se ravno pri hudodelstvu zaleze.

§. 64. Vsaka zbornica si ima svoj opravilni red po vodilih v ti ustavi danih ustanoviti. Opravilna vzajemnost med zgornjo in

doljno zbornico se vravna po dogovoru obeh zbornic.

§. 65. Cesar, kakor tudi vsaka zbornica, ima pravico, postave nasvetovati.

§. 66. Za vsako postavo je treba, da so cesar in obe zbornici ene volje. Nasveti ali predlogi postav, ki so bili od ene obeh zbornic ali od cesarja zaverženi, se ne morejo v tistočasnim zboru več storiti.

§. 67. Deržavni zbor ima pravico, se postavodajavstva zastran tistih zadev vdeležiti, ki so v ti deržavni ustavi kot deržavne zadeve zaznamovane.

§. 68. Postavodajavstva zastran deržavnih zadev se vdeležijo poslanci iz vseh kronskih dežel. Ta vkupna deležnost velja tudi zastran postavodajavstva čez deržavljansko in kaznovavno pravdo, čez sodniško uredbo in ravnavo.

Ker pa na Ogerskim, Erdeljskim, Hervaškim in Slavonskim, s Hervaškim primorjem in Reko vred za ravno imenovane strani postavodajavstva posebne, od unih za druge kronске dežele različne postave in naprave obstoje, ostanejo za ta del postavodajavstva deželni zbori imenovanih kronskih dežel v stari moči.

Naloga deželnih zborov teh kronskih dežel bo pa, dosadanje postavodajavstvo v imenovanih straneh pregledati, da se berž, ko bo moč poželjena enakost postavodajavstva v vseh delih deržave doseže.

Preden se to zgodi, se imajo poslanci tiste kronске dežele, v katerih kako od družih kronskih dežel različno postavodajavstvo v imenovanih straneh obstoji, vdeleženje posvetb zastran njih v deržavnim zboru zderžati.

§. 69. Cesar odloži ali sklene deržavni zbor, in zna tudi razpušenje celiga deržavnega zbora ali pa ene zbornice ukazati.

Če se deržavni zbor odloži, ali pa tudi le ena zbornica razpusti, se imajo seje v obeh zbornicah berž vstaviti.

Ako se deržavni zbor razpusti, se mora nov zbor v treh mescih po razhodu zopet poklicati. —

(Dalje sledi.)

Zastran regrutiranja.

Že v 20. listu smo bili v kratkim povedali odgovor g. ministra grofa Stadiona na vprašanje Bilinskiga, zakaj ni ministervo pri tako močnim regrutiranju za privoljenje deržavnega zbora skerbalo; tu ga podamo bolj obširno:

„Po naredbah v ustavnih deržavah je ustanovljenje števila armade ali vojašnje reč, ki postavodajavni, razpisanje nabere in naberanje novakov (regrutov) pa reč, ki izpeljavni (eksekutivni) oblasti gre. Število vojašnje je navada odločiti zraven prerajta deržavnih stroškov (izdavkov), to de izpeljavna oblast iše privoljenje postavodajavnega zbora. Po ti navadi v drugih deržavah je bilo tudi pri nas odločeno število vojašnje v naprejšnji prerajt (račun) deržavnih stroškov postavljeno, ki je tudi vis. zboru predložen. Ko je ne davno deržavni zbor čez ta naprejšni prerajt se posvetoval, je spoznal in poterdil, da ministerstvo 80 milijonov na posodo vzeti sme, ki se bodo pa tudi za vojaške potrebe obrnili, in tako je tudi k naberanju vojakov posredno privoljil. Ministerstvo je zato regrutiranje razpisalo. — Odložiti se pa regrutiranje ni moglo, ker bi to bila izdaja cesarstva; zakaj ne samo pomirenje deržave, ne samo izpeljanje enakopravnosti vseh narodov zlasti na Ogerskim tirja veliko vojakov, ampak tudi zvonajne zadeve so take, da mora biti Austrija za vse primerleje dobro pripravljena.“

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

Ljubljana. V čast in pozdrav nove c. k. ustave je bilo Ljubljansko mesto večer 14.

t. m. razsvetljeno po ukazu mestne gosposke in srenjiga odbora od 7mih do 11tih. Dvoje muzik je po ulicah hodilo z veliko množico ljudi. Ena je bila horvatska, ki je ravno na poti iz Italije domu, in nji se je glasno „Živili“ upilo. Zavolj vsiga tega je bilo mende sledeče varstvo oskerbljeno: štuki v kasarni in v Ternovim, 60 mož horvatskih in krajskih vojšakov na velki straži, toliko, ali še več laških regimenta Zanini v njih stanova-lišu, 20 mož in 1 oficir vsake kompanije narodne straže, pohodne straže (patrole) od 12 do 20 mož vojšakov, spred in zad nekaj mestne (municipalne) straže vsakih 30 stopinj, patrolе narodne straže na konjih, in patrolе finančne straže z bajoneti na pušah. Poverh se je bil na vsako mestno ograjo (šrango) uradnik Ljubljanske kantonske gosposke na ogled poslan. V gledišu zlo praznemu in svitlo okinčanimu so igravci pesem na Cesarja po nemško in slovensko peli. — Drugi dan zgodaj so pokali štuki, potlej velika peta masa, med katero so po ukazu mestne gosposke vse štacune zaperte mogle biti, in snoči je bila večerna veselica pri gosp. dež. poglavarju.

Lozanje na Mirni. (6. Sušca 1849.) Žalostne prigodbe se slišijo, kako de so tu ali tam za vojašino poklicani fantje pri lozanji 5. dne t. m. letas razsajali, in se pravgerdo obnašali, ali pa de niso na poklic zraven peršli.

Pri nas na Mirni je bilo vse drugači. Velika množica za lozanje poklicanih fantov in veliko radovednih gledavcov se je bilo sošlo, tako de bi bi mislil, kdor uzroka tega shoda vedil ni, de je mirniški grad v stanu obsede. Vse je bilo prav „mirno“, in redno; fantje so po pozivu kroglice sreče svoje vzdigovali po tem pa po redu mirno se razšli. *) Terpeló je lozanje neprenehama od devetih zjutraj do petih popoldan.

Iz Gorice. Desiravno je bil sostavek nekiga mladiga pisatelja, kteriga imenovati nočem, v 9. listu Slovenije od prevdarno so-dečih mož malo čišlan, vender javnost tega sostavka ne pripusti, de bi jest k gerdimu obdolženju molčal, in tako hudosumljivost lahkovernikov podpiral. — Skušnja nas mnogokrat vuči, de sleherna prememba v kakim posebnim opravilu jih pervabi, ki jo hvalijo, in druge, ki jo grajajo. Čas pa vuči, kaj de je hvale al graje vredno; in ker nezaslužena hvale malovredni naredbi prave vrednosti dati, in nezaslužena graja dobri reči lastno vrednost vzeti ne more, so primorani zadnji hvallenci al grajavci svojo pomoto spoznati in omolkniti.

Mladi pisatelj me naravnost izdajavca domovine imenuje, ker sim v pripraviški šoli nektare vednosti v taljanskim jeziku vučil. —

V ti šoli se je letos, kar znabit se ni sploh znano, po načertu ministerstva, poduk veliko obširniši perčel, kakor druge leta, torej sim duhovne in druge vučene gospode, med njimi iskreniga slavjana, naprosil, mi pri tem poduku pomagati, kar so tudi z veseljem in brez nobeniga plačila začeli. Slava tem za prid mladosti v djanju skerbečim gospodam! — Znano pa je, de imamo tukaj slavyanske in taljanske šole, torej mora, kdor hoče tukaj pri šolah v službo priti, oba jezika razumeti, al pa počakati, dokler se bo samo v slovenskim jeziku vučilo. — Perpravljenci, večidel udje tukajšniga slavyanskiga bravniga društva, ktero za omikanje jezika skerbi, imajo narlepši priložnost se v maternim jeziku izuriti, taljanskiga pa, ki jim tudi dan današni hazniti vtegne, se vučiti take priložnosti nimajo, torej sim si v dolžnost prištel jih tudi v taljanskim nekaj podvučiti. Ko sim pa zapazil, de k temu veselja nimajo, sim ta poduk opustil. Vender menim, de ni prav če prihodni

*) Tudi v Krajnju, v Radolci in marsikje se je lozanje lepo in pošteno izšlo. Pa ne, ko bi tu in tam tudi neko ošabno in zaničljivo obnašanje gg. komisarjev nekoliko krivo bilo taciga šundranja in zoperstavljanja? Vred.

učitelji prigovor: „Kolikor jezikov znaš toliko oseb veljaš“ zanemarijo.

V malih nemških šolah so bili otroci do tekočiga šolskiga leta brez posebniga obzira na jezik enako podvučeni; meni se je pa za zdaj nar potrebniši reč zdelo jih po njihovim maternim jeziku razdeliti in tako se zdaj slavyani in taljani boljši podučujejo, in še le po ti napravi sta se oba jezika enakopravno spoštovati jela. — V prihodno se bo pri tem v občno korist že še kaj več storiti dalo, al — Rim ni bil v enim dnevu sozidan! —

Kako me tedaj pisatelj more imenovati slovenca, ki na nar gerši vižo domovino izdati ino ji mladost poptujčiti in odtegniti hoče. — Jest sim se za pravico slavyanskiga jezika pri mestni gosposki potegoval *) in ga v šolah spoštovati velel, mu v djanju pomagal k enakopravnosti, ki jo pisatelj le na papirju ima, ter meni, de bi se na en hip vsim taljancam jezike porezati **) in jih s slavyanskimi nadomestiti moglo. — De je pisatelj za slovenšino vnet to hvalim, de pa prederzno opravila, ki jih ne vumi, pretehtuje, in po javnih listih ljudi, ki mu nikoli nič žaliga niso storili, opravlja, mu gotovo ne bo obilo hvale pripravilo, tudi menim de opravlivec ne bo ne v tukajšnjim ne v drugotnim slavyanskim društvu njemu prijazno zavetje našel. — Velikokrat sim slišal, de kdor govori vse kar hoče, mora slisati tudi kar noče. Naj bo za zdaj samo to mladimu pisatelju v svaritev.

Hervaška in slavyonska dežela.

Podeljena ustava je Hervate, če se po časopisih kaj soditi sme, močno razžalila; zakaj zunaj novin „Agramer Zeitung“ so se vse tri druge oestro zoper le ta dar oglasile, in med drugim ministram, ki vedno od enakopravnosti vseh narodov govore, tudi to očitajo, de je ustava sama le v nemškem jeziku na svitlo prišla. Uradno se še ni razglasila.

Odbor hervaško-slavyonskiga deželniga zbora je sklenil brez pogleda na dano ustavo naprej delati, kakor in kar mu je zadnji deželni zbor naročil; pri tem se opira na okoljšino, de je hervaško-slavyonski zbor, ki ni razpušen, ampak le odložen bil, že pogoje odločil, pod kterimi Hervatje ožeji zedinenje z Austrijo žele; čez to zedinenje zamore le deželni zbor sam veljavno skleniti in ban se bo zaprosil, tega hitro skupej poklicati. Ker je v dani ustavi rečeno, de bo vojaška meja ali granica staro uredbo in vlado obderžala, tedej ločena ostala, se bo oestro pri Cesarju za to govorilo, kakor tudi za deželno 800 letno samostalnost v domačih rečeh.

Serbska vojvodina.

Iz Zagreba se piše Nov. Sl. L.: Jelačić ban je z dopisam na bansko svetovavstvo ukazal in ravno to mende od Rajačiča tirjal, de bi se v vojaški meji (graniči) v šolah nemški jezik pustil. — Serbski časopis Vestnik pa pove: Knez Vindišgrec je te dni Rajačiču in Todoroviču pisal in vkazal: narodne urade ali oblasti, ki so bile v vojvodini po odgnanju sovražnika sostavljene, naravnost razpustiti — in pri serbskih vojakihi razun cesarskiga nikakoršniga drugiga bandera ne terpeti. Patrijarh je odgovoril: Dokler sim jez opravnik v vojvodini — tega dopustil ne bom in rajši odstopim, kakor de bi se kaj taciga pod mojim vodstvom zgodilo. Ako pa ta ukaz le obstane, čisto in od vsega odstopim, pa tudi več za to ne morem, kar bo narod sklenil. Ravno tako je general Todorović odgovoril, de ima on vikši povelje čez vojake v vojvodini, in de se nima nihče v taisto vpletati.

*) Hvala Vam! Slovenska domovina pa tudi pravico ima, tirjati od svojih sinov, de se za-njo potegnejo. Vred.

**) Naj nam g. dopisatelj ne zameri, če ga na sostavek v 9. listu Slovenije, kteriga ravno poprijema, še enkrat zavernemo, zakaj pri vsi pazljivosti v njem od preganjanja Lahov nič ne najdemo. Le resnico čez vse! Vred.

Odgovor, pogovor, zagovor ino nagovor *)

na presojo moje slovnice v lanjskih k. ino rok. Novicah na stran 125. 129. 141. 161. 169. 177. 218. 219. 223.

Pred vsem povem serčno hvalo gospodu presoju za njegov domorodni trud. — Naša neobhodno potrebna ino močno zaželjena sloga terja, da se odpertoserčno pogovarjamo. Zakaj za naš narod ino za njegovo korist ino čast se poganjamo ne za se ino za svojo sebičnost. — Narodu vstrežiti ino nekaj zavrnuti nadležno oponašanje, da imamo slovnice samo za tujce ne pa za vlastni narod, sem ročno v predlanjski neugodni dobi kratko slovnico za Slovence spisal. Po telescu je res slovnica ino sicer za tega volo tak drobno osnovana: 1. ker je pervencem namenjena; 2. ker se male pervenci ne vstrašijo; 3. ker mala cena kupce vabi ino hitrej znanost širi. Za tih uzrokov volo sem ji suknjo gladko pri-krožil, ino jo na svoje stroške na svetlo dal, ali ji dušo vender nadehnul, kolikor mogoče ino za pervence treba. Ti namen pred očmi pomaga v presoji.

Prosim pospode bravece, naj presojo spet v roke vzamejo ino ji odgovor od \$-\$. primerjajo.

Resen je, da sem htel slovnico za vse Slovence spisati. Druga ne velja, bi bila terdovratna tema ino narodu bolj v kvar ko v prid. — Le složnost zida narodnosti dom — ali glede na občnost mi ni trebalo domačih šeg zatajati. Pri nas veljajo ino živijo vse obče slovnice pravila — skoro do zadnje čerke, ino kar je manje navadno, si bistri Slovenec hitro domisli ino ročno privadi. Maličkili posebnosti pa se tako lahko znebimo, da jih celo (najne) ne pogrešimo. Mislim, da bode skoro povsodi taka.

Slobodno rečem, da se smemo terdno zanašati na bistro razumnost našega naroda ino če se pisavci tako skerbno občnosti poprejemajo, kakor hitro se nje narod nači, ino če se šolske knige verno po tem načelu spisujo, smo v kratkih letih popolnoma složni. — Glejte! kaj vejo dnešni den Slovenci na široko okoli mest ino trgov popačenih tujih besed! Nigdo jih ni navlašč učil — ali Slovincu je prirojeno, si hitro vse v glavo zabijati, kar mu ni znano, zlasti kakor gospodje govore. Če pa prihodni vsi učenci prav učijo, gospodje prav govorijo, kako hitro bo naš narod vse znal, kar je pravilno ino obče! Za tega volo bratje! proč lepo scasoma s jednostranostjo. Občnost velja!

Tudi meni je pravilo kazalo reči: čerka glasnica, čerka tihnica, ali ker so žalibog! posamesne čerke možkega spola ino to 25. krat se mi je iz druge strani nekaj menša potika zdela, se deržati mesto enojne složnosti raji 25terne. Ali vsigdar je krivo — zapušati pravilo!

Pri zadnji pazki §. 1. sem sodil: krajše pravilo, boljše za pervence, če ravno ne očitno do zadnje pike, ako le pravo pot kaže. §. 2. Presoja čez e ni na prvi poti, je enostrana ino mi raztolmači pritožbo gospoda Metelka v 28. listu Novic 1848. Slovenci imajo ino tudi večidel razloče četeri e, t. j. e, ē, ē, ē.

e s navadnim glasom, brez znamenke je postavim v Beč, peč, pet, šest, vdeb, svet itd.

ē s ksebnjo znamenkoj ino s višjim glasom, kateri je na pol i (ali ie v enem izreku). P. vēm, jēm, mēmim, v tēmi svētimo, lēpi svēt itd.

ē s odsebnjo znamenkoj ino nižjim glasom, kakor bi dvojni ee bil, P. imē, stojē, klečē, čerē, praseē itd.

ē sklukó ino s črpečim glasom, kakor nemški ae. P. bēre, pēre, dēre, tēle, žēre itd. Še pologlasen ē imamo. P. bolezen — bolezn. Ali pravemu Slovincu bi došla samo jedna znamenka za vse ē = ē ino bo po času ohveljala. — Tih znamenek ne pišem navadno, ino ne povēm, de bi se navadno pisati morale. Le, kjer razločnost terja, je stavimo. Ali ravno za pra-

vilom je pervencu treba saj nekterih izgledov. Znamenka nad a, i, o, u celo ne spomenim, tako malo je cenim.

Kako se e pred r s sledečo tihnico zgovarja tudi ni treba Slovincu na tenko praviti; neti sem priporočil ga tam ne pisati, neti ga popusal.

Da l sem ter tje krivo zgovarjajo, mu veliko krivico ino nečast delajo. — Vnožalo se mi je, en krivi način spomenuti, neti da še bi vse druge, še bolj opačne razširoval! — Mislim, slovnica naj le uči, kar je pravilno ino obče, kolikor več toliko boljše. Po takem vse krivo zgine. L se naj vsigdar zgovarja po pravici ko l, barem enkrat v šoli ino od omikanih ljudi! Drugi sledē nevedoma.

§. 8. Tukaj se presoja moti. Dekle stoji tako tam, ino sicer očitno v §. 61. Da pa ste deklič ino priča ženskega spola pove pri prvi prirojen, pri drugi obče znani pomen (razvekončnice). Slovinc zamore ravno tako malo reči: dober priča, kakor ne: je dobra sluga — vojvoda.

§. 11. Serčno hvalo g. presoju za hvalo polnoglasnic! Bi to vsi spoznali ino vseli deržali! Polnoglasnice, zlasti pa pogosti a dajajo jeziku sladko miloglasnost ino naj blagejšo lepoto. Ali ravno na krajnskem se začne proti temu tako silno grešiti, kakor nekda na Českem. — Mesto e pišejo strašno radi i, mesto a pa e, ino pogosto popušajo glasnice. P. močin, lačin, bolezin, pivic itd. mesto: močen, lačen, bolezen, pivec itd. de, jez, kej, sede, nekej, nekdej, tukej, nej itd. mesto: da, jaz, kaj, sedaj, nekaj, nekda, tukaj, naj itd.

pevic, strelec, besedvati, napčno, napčnost, za-nj itd. mesto: pevec, strelec, opačno, opačnost, (naopačnost), za njega, za njo, za nje itd.

Vse to tudi oddaljuje od južnih bratov ino vnuki bi se enkrat ravno tako tožili ko sedajni Čehi nad poprejšnjo prebrušeno učenostjo!

Dvobrojni rodilnik s končnico ū ni pri nas nikakor zgubljen. Lastno sestro — terdo Slovenko sim slišal večkrat govoriti: dvuj bratū, obuj sosedū. Beržčas še živi tudi takoršni mestnik. Žalibog, da ljudstvo ino nas enostrani slovniceari zapeljuje ino okraduje! Vsi se soper svoj jezik grešimo, nekaj po nevednosti, nekaj po terdovratnosti. Gotovo ni prav dvobrojnega mestnika s dvobr. druživnikom namestovati, alj ni bolj prav si višebrojnega mestnika posodovati, ker to celo broje ino zmisel smeša, da se ne vé ali je od dvuj ali od večih govor. Bi se oboje popravilo!

(Konec sledi.)

Knjiga splošnih deržavljanskih postav.

§. 135.

Ako je zakonska tovaršica prešeštvo do- pernesla in se djanje dokaže, ima mož pravico, jo tudi proti nje volji z ločitnim pismam od sebe pustiti. Tožba za razvezo zakona proti ženi vzdignjena se mora deželni sodnici okrožja, v katerim imata zakonska svoje redno stanovanje, podati, in ž njo se tako ravna kakor z drugo pravdo.

§. 136.

Z perstopam judovskega zakonskiga tovarša h kristjanski veri se zakon ne razveže; on se pa iz ravno (133—135.) povedanih uzrokov razvezati zamore.

Tretje poglavje.

Od pravice med starši in otroci.

§. 137.

Ako se v zakonu otroci rodē, vstane nova pravna razmera: s tem se ustanovijo pravice in dolžnosti med zakonskimi starši in otroci.

§. 138.

Za taiste otroke, ki jih zakonska žena v sedmim mescu po sklenjenim zakonu ali v desetim mescu, bodi si po smerti moževi, bodi si po popolnim razrešenju zakonske vezi, porodi, je predumljenje zakonskiga rodu.

§. 139.

Starši imajo sploh zavezo svoje zakonske otroke zrediti, to je, za njih življenje in njih zdravje skrbeti; jim spodobni živež zadobivati, njih telesne in dušne moči razvijati, in z podukam v veri in v koristnih vednostih podlagi njih prihodne blažnosti postaviti.

§. 140.

V kateri veri se ima otrok izrediti, kogar starši niso ene vere; in v kakšni starosti ima otrok pravico k drugi veri, kot v kateri je bil izrejen, prestopiti, odločijo politiški predpisi.

§. 141.

Za živež otrok skrbeti, dokler se sami prerediti ne zamorejo, je zlasti očetova dolžnost. Oskerbovanje njih telesa in njih zdravja je seosebno mati na se vzeti zavezana.

§. 142.

Ako se zakonska ločita ali popolno razvežeta, in nista v tem zedinjena, katera stran naj izrejo oskerbljuje, ima sodnica, brez dopusjenja pravde preskerbeti, de otroke možkiga spola do izpolneniga četertiga leta, zenskiga spola pa do izpolneniga sedmiga leta, mati oskerbljuje in izreja; če težki, seosebno iz ločitve ali razveze izhajajoči vzroki drugačne naredbe ne terjajo. Stroške izreje mora oče nositi.

§. 143.

Če je oče brezpremožen, mora pred vsimi mati za živež, in če oče vmerje, za izrejo otrok sploh skrbeti. Ako tudi matere več ni, ali je brez premožna, gre ta skerb na očetove dede, in po temi na dede materne strani.

§. 144.

Starši imajo pravico djanja svojih otrok v edinosti voditi; otroci so jim spoštovanje in pokorsino dolžni.

§. 145.

Starši imajo pravico pogrešene otroke poiskati, pobegnence nazaj terjati, in begajoče z gosposkino pomočjo nazaj pripeljati; oni imajo tudi oblast otroke, ki se slabiga zadržanja, nepekornai ali ki hišni red in mir motijo na primeren in njih zdravju neškodljiv način pokoriti.

§. 146.

Otroci zadobijo ime svojiga očeta, njegovi gerb in vse druge ne zgol osebnne pravice njegove rodovine in njegoviga stanu.

§. 147.

Pravice, ki zlasti očetu ko glavi rodovine gredo, storē očetovsko oblast.

§. 148.

Oče zamore svojiga še nedorašeniga otroka za tisti stan izrediti, kteriga za-nj priprav-niga najde; po doseženi dorašenosti zamore pa otrok, če je svojo željo po drugim, svojimu nagnenju in svojim zmožnostim bolj primernim poklicu očetu zastoj oznanil, svojo prošnjo pred redno sodnico položiti, katera ima taisto gledē na stan, na premoženje in na ugovore očeta uradno razsoditi.

§. 149.

Vse, kar si otroci kakorkoli postavno pridobe, je njih lastnina; dokler so pa pod očetovsko oblastjo, gre očetu opravištvo. Samo če je oče za opravištvo nezmožen, ali od tistih, ki so njegovim otrokam premoženje naklonili, od njega izločen bil, postavi sodnica drugiga opravnika.

§. 150.

Z dohodkov premoženja se imajo, dokler taisti sežejo, izrejni potroški opravljati. Če je kaj ostanka, se mora taisti naložiti, in čez-nj letni obrajt dajati. Samo, ko bi ta ostanek majhen bil, se zamore oče od obrajtovanja odvezati, in ostanek njemu v prostovoljno obračanje prepustiti. Če taisti, od kteriga otrok premoženje zadobi, očetu vžitek dovolji, so vender dohodki vsigdar za stanu primerni živež otroka zastavljeni, in očetovi upniki nezamorejo v prikratenje taistiga na-nje seči.

§. 151.

Z tem, kar si čeravno maloleten, pa ne od staršev rejen, otrok s svojim pridam per-dobi, kakor tudi z rečmi, ki so bile otroku po doseženi dorašenosti v rabo dane, zamore taisti prosto ravnati.

§. 152.

Otroci, ki so pod očetovsko oblastjo, ne morejo brez izrečniga ali vsaj molčeciga dovoljenja očeta nobene veljavne zaveze skleniti. Na take zaveze se ima sploh to obračati, kar je v sledečim poglavju odločeno zastran vezavnih djanj maloletnih, ki so pod varstvom. Očetova dolžnost je tudi svoje maloletne otroke namestovati.

§. 153.

Predpise, ki se morajo za veljavni zakon maloletne osebe izpolnovati, obseže poprejšno poglavje. (§. 49. i. s.)

*) Častiti gosp. Dr. Muršec mi je poslal pričujoč sostavek za Novice. Prav rad bi ga v Novicah natisniti dal, ko bi ga zavoljo obširnosti na preveč kosov raztergati ne mógel, kar bi gosp. Drju. ljubo ne bilo. Bolj mu bo vstreženo, ako ga draga „Slovenija“ na enkrat alj saj v 2 delih celiga prinēse, torej ga vam podám, nadjajoči se, de bo tako gosp. Drju. prav.

Vrednik Novic.